

رسالة محمد

دانشگاه یزد
دانشکده زبان و ادبیات
گروه زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه
برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
زبان و ادبیات فارسی

جلوه‌های فرهنگ عامیانه در آثار داستان‌نویسان اقلیم بوشهر
(صادق چوبک، منیر و روانی پور و رسول پرویزی)

استاد راهنما:

دکتر مرتضی فلاح

استاد مشاور:

دکتر گلپر نصری

پژوهش و نگارش:

شهربانو گودرزی

مهر ماه ۱۳۹۳

کلیه حقوق مادی و معنوی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری‌های ناشی از تحقیق موضوع تحقیق موضوع این پایان‌نامه/ رساله متعلق به دانشگاه یزد است و هرگونه استفاده از نتایج علمی و عملی از این پایان‌نامه/ رساله برای تولید دانش فنی، ثبت اختراع، ثبت اثر بدیع هنری، همچنین چاپ و تکثیر، نسخه‌برداری، ترجمه و اقتباس و ارائه مقاله در سمینارها و مجلات علمی از این پایان‌نامه/ رساله منوط به موافقت کتبی دانشگاه یزد است.

تقدیم به

روح پاک و پر فتوح برادرم، شهید حسن گودرزی.

ای آنکه بر کرانه ازلی و ابدی وجود برنشسته‌ای و سبزینه چشمانت را به سبز
دشت بهشت پیوند زده‌ای تا ما بمانیم و پرسه‌های تنهایی، دستی برآر و ما قبرستان
نشینان عادات سخیف را نیز از این منجلاب بیرون کش.

پدر و مادر صبور و مهربانم

آنان که مهر آسمانی‌شان آرام بخش آلام زمینی‌ام است. آنان که وجودم
برایشان همه رنج بود و وجودشان برایم همه مهر. در برابرشان زانوی ادب بر زمین
می‌نهم و با دلی مملو از عشق و محبت بر دستشان بوسه می‌زنم.

سایر برادرانم که در راه پر فراز و نشیب زندگی و تحصیل، همواره حامی،
پشتیبان و مایه دلگرمی من بوده‌اند.

و

در پایان، این پایان نامه را، تقدیم می‌کنم به برادرزاده‌هایم، حدیث و محمد
عزیز، به پاس مهربانی کودکانه‌شان که همواره شادی بخش لحظاتم بوده‌اند.

سپاس نامه

سپاس و ستایش مر خدای را جل و جلاله که آثار قدرت او بر چهره روز روشن، تابان است و انوار حکمت او در دل شب تار، درفشان. آفریدگاری که خویشتن را به ما شناساند و درهای علم را بر ما گشود و عمری و فرصتی عطا فرمود تا بدان، بنده ضعیف خویش را در طریق علم و معرفت بیازماید.

از استادان ارجمندم: جناب آقای دکتر مرتضی فلاح که در انجام این پژوهش، از نخستین گام تا پایان راه، مرا از راهنمایی‌های ارزشمند خود بهره‌مند نموده‌اند و سرکار خانم دکتر گلپر نصری که زحمت مشاوره این کار را به عهده داشته‌اند، نهایت تشکر و سپاسگزاری را دارم.

دو سال در مکتب علم و اخلاقتان نشستم و از محضر استادتان درس گرفتم، شما همه لطف بودید و من همه زحمت...

حال در پایان این دوره از راه پر فراز و نشیب و بی‌انتهای آموختن ایستاده‌ام و برای تشکر از لطف بی‌کرانتان و راهنمایی‌های ارزنده‌تان جهت انجام و اتمام پروژه حاضر، جز کلام هیچ ندارم.

لطف‌تان بادوام و سایه مهرتان بر سر شاگردانتان مستدام.

چکیده

فرهنگ عامه (فولکلور) با وجود قدمت و همراهی همیشگی با زندگی بشر، نخستین بار در قرن نوزدهم، توسط آمبروز مورتن (Ambroise Morton) به صورت علمی و مدون مطرح شد. فولکلور، تجربیات زندگی، باورها، آرزوها و اندیشه‌های توده مردم را بازتاب می‌دهد. از جمله ویژگی‌های فرهنگ عامه، سادگی، صمیمیت و گرایش به واقعیت است، چرا که برخاسته از زندگی مردم ساده زیست و بی‌تکلف است. شاخصه‌هایی چون ادبیات‌عامیانه (ترانه‌ها، ضرب‌المثل‌ها، تکیه‌کلام‌ها)، باورها و اعتقادات مردمی، آداب و رسوم، بازی‌های محلی، صنایع‌دستی، هنرهای سنتی، پیشه‌ها و مشاغل، طب و طبابت سنتی، اماکن سنتی و نحوه معماری ساختمان‌ها، از عناصر فرهنگ عامیانه به شمار می‌روند.

بوشهر از جمله مناطق جنوبی ایران است که به علت دارا بودن ویژگی‌های جغرافیایی و اقلیمی خاص، موقعیت بندری، پیشینه تاریخی و سیاسی پر فراز و نشیب و مهاجرت اقوام مختلف، از فرهنگ عامیانه و بومی متفاوت‌تری نسبت به سایر نقاط ایران برخوردار است. این استان، نویسندگان بسیاری در دامن خود پرورش داده است که به فرهنگ بومی زادگاه خود توجه و عنایت خاصی داشته‌اند.

ادبیات همواره بستری مناسب برای انعکاس عناصر و مؤلفه‌های فرهنگ عامیانه بوده و هنرمندان از سرچشمه فرهنگ مردم در آثار خود بهره جسته‌اند.

داستان‌نویسان بوشهری نیز با عنایت به این موضوع، فرهنگ بومی مناطق جنوب از جمله زیستگاه خود یعنی بوشهر را بسیار پررنگ و ملموس به نمایش گذاشته‌اند. در این راستا می‌توان از صادق چوبک، منیرو روانی پور و رسول پرویزی نام برد که با رویکردی واقع‌گرایانه به توصیف زندگی مردم رنج‌دیده جنوب و استفاده از عناصر فرهنگ بومی و مردمی این منطقه پرداخته‌اند. آنان با گرایش به استفاده از لهجه، ضرب‌المثل‌ها و کنایات مردمی، ذکر آداب و رسوم و عقاید عامیانه، اشاره به بازی‌ها و غذاهای محلی، امامزادگان و قدمگاه‌ها، توصیف عناصر اقلیمی چون دریا،

پوشش گیاهی و بادهای محلی، صنایع دستی، پیشه‌ها و مشاغل و نحوه پوشش زنان و مردان منطقه جنوب، به آثار خود وجهه‌ای فولکلوریک و اقلیمی بخشیده‌اند.

کلمات کلیدی: فرهنگ عامه، ادبیات داستانی، بوشهر، صادق چوبک، منیرو روانی پور، رسول پرویزی.

فهرست مطالب

فصل اول: مبادی تحقیق	۱
۱-۱ تعریف موضوع	۲
۲-۱ سابقه تحقیق	۳
۳-۱ سؤالات پژوهشی	۵
۴-۱ روش تحقیق	۵
فصل دوم: فرهنگ عامیانه و مؤلفه‌های آن	۷
۱-۲ فرهنگ	۸
۲-۲ فرهنگ مادی و فرهنگ معنوی	۱۰
۳-۲ کارکردها و ویژگی‌های فرهنگ	۱۱
۴-۲ فرهنگ عامیانه (فولکلور)	۱۲
۵-۲ ویژگی‌های فرهنگ عامیانه	۱۴
۶-۲ کارکردهای فرهنگ عامیانه	۱۵
۷-۲ قلمرو و گستره فرهنگ عامیانه	۱۶
۸-۲ عناصر فرهنگ عامیانه	۱۷
۱-۸-۲ ادبیات شفاهی یا عامیانه	۱۸
۲-۸-۲ اعتقادات و باورهای عامیانه	۱۹
۱-۲-۸-۲ عقاید و باورهای خرافی	۱۹
۲-۲-۸-۲ باورهای دینی و مذهبی	۲۰
۳-۸-۲ آداب و رسوم	۲۱
۴-۸-۲ گویش و لهجه	۲۱
۵-۸-۲ صنایع دستی	۲۲
۶-۸-۲ بازی‌های محلی	۲۳

۲۳ طب و طبابت ۷-۸-۲
۲۴ هنرهای عامیانه و سنتی ۸-۸-۲
۲۵ مشاغل و پیشه‌ها ۹-۸-۲
۲۵ جشن‌ها ۱۰-۸-۲
۲۶ اماکن سنتی و معماری ۱۱-۸-۲
۲۶ اهمیت گردآوری فرهنگ عامیانه ۹-۲
۲۷ تاریخچه فولکلور در جهان ۱۰-۲
۲۸ فولکلور یا فرهنگ عامه در ایران ۱۱-۲
۳۰ مروری بر یافته‌ها ۱۲-۲
۳۱ فصل سوم: استان بوشهر و فرهنگ مردمی آن ۳۱
۳۲ ۱-۳ منطقه جغرافیایی بوشهر ۳۲
۳۳ ۲-۳ بوشهر و خلیج فارس ۳۳
۳۴ ۳-۳ گذری بر تاریخ بوشهر ۳۴
۳۶ ۴-۳ نام‌های بوشهر در تاریخ ۳۶
۳۷ ۵-۳ استعمار در بوشهر ۳۷
۳۸ ۶-۳ شرایط اقلیمی استان بوشهر ۳۸
۳۹ ۱-۶-۳ ویژگی‌های آب و هوایی ۳۹
۳۹ ۲-۶-۳ پوشش گیاهی ۳۹
۴۰ ۷-۳ ساختار شهری استان بوشهر (معماری و ساختمان) ۴۰
۴۱ ۸-۳ اقتصاد استان بوشهر ۴۱
۴۱ ۹-۳ ویژگی‌ها و کنش‌های فرهنگی مردم بوشهر ۴۱
۴۲ ۱۰-۳ عناصر فرهنگ عامیانه استان بوشهر ۴۲
۴۳ ۱-۱۰-۳ زبان و گویش مردم بوشهر ۴۳

۴۳ ویژگی‌های قومی ۲-۱۰-۳
۴۴ صنایع دستی ۳-۱۰-۳
۴۴ موسیقی بوشهر ۴-۱۰-۳
۴۵ ۱-یزله ۴-۱۰-۳
۴۵ ۲-نی مه ۴-۱۰-۳
۴۶ ۳-شروه خوانی (فایز خوانی) ۴-۱۰-۳
۴۶ ۴-نواختن سنج و دمام ۴-۱۰-۳
۴۷ ۵-سُبالو ۴-۱۰-۳
۴۷ ۶-بیت خوانی در بوشهر ۴-۱۰-۳
۴۸ ۷-چاووشی خوانی ۴-۱۰-۳
۴۸ ۵-ساروج کوبی ۴-۱۰-۳
۴۸ ۶-مراسم دُم دُم سحری (دَم دَم سحری) ۴-۱۰-۳
۴۹ ۷-تابه گرمک ۴-۱۰-۳
۴۹ ۸-قبله دعا رفتن (یا گلی شدن) ۴-۱۰-۳
۵۰ ۹-خورشید گرفتگی ۴-۱۰-۳
۵۱ ۱۰-بادهای محلی ۴-۱۰-۳
۵۱ ۱۱-بازی‌های محلی استان بوشهر ۴-۱۰-۳
۵۳ ۱۲-مراسم زار ۴-۱۰-۳
۵۴ ۱۱-مروری بر یافته‌ها ۴-۱۰-۳
۵۵ فصل چهارم: مکتب داستان نویسی جنوب و بازتاب فرهنگ عامیانه ۴-۱۰-۳
۵۶ ۱-ادبیات داستانی ۴-۱۰-۳
۵۷ ۲-رمان و تاریخچهٔ پیدایش آن ۴-۱۰-۳
۵۹ ۳-داستان کوتاه ۴-۱۰-۳

- ۴-۴ رمان و واقعیت اجتماعی ۶۰
- ۴-۵ مکتب رئالیسم یا واقع‌گرایی ۶۱
- ۴-۶ بومی‌گرایی و داستان اقلیمی ۶۲
- ۴-۶-۱ رمان ناحیه‌ای ۶۳
- ۴-۶-۲ رمان محلی ۶۴
- ۴-۷ خاستگاه اقلیمی و ایجاد مکتب‌های داستانی ۶۴
- ۴-۸ مکتب داستان نویسی جنوب ۶۶
- ۴-۹ رئالیسم در مکتب داستان نویسی جنوب ۶۸
- ۴-۱۰ رئالیسم جادویی در مکتب داستان نویسی جنوب ۶۹
- ۴-۱۱ ناتورالیسم در مکتب داستان نویسی جنوب ۷۰
- ۴-۱۲ ادبیات داستانی و بازتاب فرهنگ عامیانه ۷۲
- ۴-۱۳ مکتب داستان نویسی جنوب و بازتاب فرهنگ عامیانه ۷۳
- ۴-۱۴ داستان نویسان بوشهر و فرهنگ بومی ۷۴
- ۴-۱۵ مروری بر یافته‌ها ۷۶
- فصل پنجم: بازتاب عناصر فرهنگ عامیانه در آثار صادق چوبک ۷۷
- ۵-۱ صادق چوبک (حسب حال و زندگی ادبی چوبک) ۷۸
- ۵-۲ عناصر فرهنگ عامیانه در آثار چوبک ۸۰
- ۵-۲-۱ آداب و رسوم ۸۱
- ۵-۲-۱-۱ آداب و رسوم مربوط به تولد نوزاد و سنین کودکی ۸۱
- ۵-۲-۱-۲ آداب مربوط به ازدواج ۸۳
- ۵-۲-۱-۳ آداب مربوط به جشن‌ها و عیدها ۸۶
- ۵-۲-۱-۴ آداب و مناسک مذهبی ۸۷
- ۵-۲-۱-۵ آداب مربوط به مرگ و میر و سوگواری ۹۰

- ۹۳ ۵-۲-۱-۶ آداب و رسوم جادویی
- ۹۴ ۵-۲-۲ اعتقادات و باورهای عامیانه
- ۹۷ ۵-۲-۱ اعتقاد به طالع و بخت و اقبال
- ۹۸ ۵-۲-۲ اعتقاد به موجودات ماوراءالطبیعه
- ۹۹ ۵-۲-۳ اعتقادات مربوط به مردگان
- ۱۰۰ ۵-۲-۳ واژگان محلی
- ۱۰۳ ۵-۲-۴ پیشه‌ها و مشاغل
- ۱۰۳ ۵-۲-۵ طب و طبابت سنتی
- ۱۰۴ ۵-۲-۶ ساختمان و معماری
- ۱۰۷ ۵-۲-۷ صنایع دستی
- ۱۰۸ ۵-۲-۸ بازی‌های محلی
- ۱۰۸ ۵-۲-۹ پوشش زنان و مردان
- ۱۰۹ ۵-۲-۱۰ زیورآلات و آرایش زنان
- ۱۱۰ ۵-۲-۱۱ غذای‌های محلی
- ۱۱۱ ۵-۲-۱۲ عناصر اقلیمی پوشهر
- ۱۱۴ ۵-۲-۱۳ ادبیات عامیانه
- ۱۲۲ ۵-۲-۱۴ شروه خوانی
- ۱۲۲ ۵-۳ مروری بر یافته‌ها
- ۱۲۳ ۶-۱ فصل ششم: بازتاب عناصر فرهنگ عامیانه در آثار منیرو روانی‌پور
- ۱۲۴ ۶-۱ منیرو روانی‌پور (حسب حال و زندگی هنری)
- ۱۲۶ ۶-۲ عناصر فرهنگ عامیانه در آثار منیرو روانی‌پور
- ۱۲۶ ۶-۲-۱ آداب و رسوم
- ۱۲۷ ۶-۲-۱-۱ آداب مربوط به ازدواج

- ۱۲۹..... ۲-۱-۲-۶ مراسم عید نوروز.....
- ۱۳۰..... ۳-۱-۲-۶ نحوه معیشت کولی‌های جنوب.....
- ۱۳۱..... ۴-۱-۲-۶ آداب و رسوم مربوط به سرگرمی و کار زنان و مردان.....
- ۱۳۲..... ۵-۱-۲-۶ آداب و رسوم مربوط به مرگ و سوگواری.....
- ۱۳۵..... ۶-۱-۲-۶ آداب و مناسک مذهبی.....
- ۱۳۷..... ۷-۱-۲-۶ آداب و رسوم خاص مناطق جنوب و بوشهر.....
- ۱۳۹..... ۸-۱-۲-۶ آداب جادویی.....
- ۱۴۱..... ۲-۲-۶ باورها و عقاید عامیانه و بومی.....
- ۱۴۲..... ۱-۲-۲-۶ اعتقاد به موجودات ماوراءالطبیعه.....
- ۱۴۶..... ۲-۲-۲-۶ اعتقاد به طالع و بخت و اقبال.....
- ۱۴۷..... ۳-۲-۶ واژگان محلی.....
- ۱۴۹..... ۴-۲-۶ ساختمان و معماری.....
- ۱۵۱..... ۵-۲-۶ صنایع دستی بوشهر.....
- ۱۵۲..... ۶-۲-۶ زیورآلات و آرایش زنان.....
- ۱۵۳..... ۷-۲-۶ پوشش زنان و مردان.....
- ۱۵۵..... ۸-۲-۶ موسیقی بوشهر.....
- ۱۵۸..... ۹-۲-۶ عناصر اقلیمی بوشهر.....
- ۱۵۸..... ۱-۹-۲-۶ دریا و لوازم آن.....
- ۱۶۰..... ۲-۹-۲-۶ پوشش گیاهی.....
- ۱۶۱..... ۳-۹-۲-۶ بادهای محلی.....
- ۱۶۳..... ۱۰-۲-۶ ادبیات عامیانه.....
- ۱۶۵..... ۳-۶ مروری بر یافته‌ها.....
- ۱۶۷..... فصل هفتم: بازتاب عناصر فرهنگ عامیانه در آثار رسول پرویزی.....

۱۶۸	۱-۷ رسول پرویزی (حسب حال و زندگی هنری)
۱۷۰	۲-۷ عناصر فرهنگ عامیانه در آثار رسول پرویزی
۱۷۰	۱-۲-۷ آداب و رسوم
۱۷۰	۱-۱-۲-۷ آداب مربوط به ازدواج
۱۷۱	۲-۱-۲-۷ آداب بارداری، تولد و سنین کودکی
۱۷۲	۳-۱-۲-۷ آداب مربوط به مرگ و سوگواری
۱۷۴	۴-۱-۲-۷ آداب و رسوم خاص مناطق جنوب و بوشهر
۱۷۵	۵-۱-۲-۷ مناسک مذهبی
۱۷۸	۲-۲-۷ اعتقادات و باورهای عامیانه
۱۷۹	۳-۲-۷ واژگان محلی
۱۸۱	۴-۲-۷ پیشه‌ها و مشاغل
۱۸۲	۵-۲-۷ ساختمان و معماری
۱۸۳	۶-۲-۷ طب سنتی
۱۸۴	۷-۲-۷ عناصر اقلیمی بوشهر
۱۸۴	۸-۲-۷ زیورآلات و آرایش زنان
۱۸۵	۹-۲-۷ پوشش زنان و مردان جنوب
۱۸۶	۱۰-۲-۷ ادبیات عامیانه
۱۹۱	۳-۷ مروری بر یافته‌ها
۱۹۳	فصل هشتم: نتیجه‌گیری
۲۰۰	فهرست منابع و مآخذ

فصل اول
مبادی تحقیق

۱-۱ تعریف موضوع (تعریف مسأله، هدف از اجرا و کاربرد نتایج تحقیق)

فرهنگ عوام با ویژگی‌هایی چون سادگی، صداقت و واقع‌گرایی برخاسته از بطن زندگی مردم عادی است و درون‌مایه‌های خود را از دانش عوام می‌گیرد. فرهنگ مردمی، بستر تجلی واقعیت جامعه و احساسات نهفته مردم عادی و عامی است.

فرهنگ عامه را معادل واژه انگلیسی «فولکلور» (Folklore) دانسته‌اند که نخستین بار توسط یک باستان‌شناس انگلیسی تبار با نام مستعار آمبروز مورتن «Ambrose Merton» وضع شد.^۱ در زبان فارسی، فرهنگ عامیانه با معادل‌هایی چون دانش عوام، اطلاعات مردم، دانش توده، حکمت عامیانه نیز به کار می‌رود. شاکله فرهنگ عامه را در واقع مجموعه‌ای از باورها، رفتارها و آداب و رسوم تشکیل می‌دهد که در اشکالی چون زبان، ادبیات، موسیقی، رقص، بازی، گویش، سنن، معماری، صنایع دستی، مشاغل و سایر هنرها تجلی می‌کند.^۲

ادبیات داستانی معاصر بسیاری از درون‌مایه‌های خود را از فرهنگ عوام و واقعیت‌های زندگی آنها وام گرفته است و رویکرد جدی به زندگی مردم عادی و مشکلات آن داشته‌است. بنابراین داستان و رمان معاصر نیز عرصه پذیرش فرهنگ عامه شده و داستان‌نویسان از منبع سرشار ادبیات و ذوق عوام بهره بسیار برده‌اند.

بوشهر، سرزمین نخل و آفتاب، از آن قبیل مناطقی است که تا حد مطلوبی توانسته است فرهنگ عامه و آداب و رسوم سنتی خود را حفظ کند. اقلیم بوشهر، شاعران و نویسندگان بسیاری را در دامن خود پرورش داده است و داستان‌نویسان بوشهری در آثار خود از فضاهای بومی، آداب و رسوم، اعتقادات، گویش‌های محلی و ادبیات مردمی بهره جسته‌اند که در این راستا می‌توان از صادق چوبک، منیرو روانی پور و رسول پرویزی نام برد.

۱. حسینعلی بیهقی، پژوهش و بررسی فرهنگ عامه، مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۶۷، ص ۱۷.
۲. مسعود حاجی‌زاده میمندی، الگوی پژوهش در فرهنگ عامه، یزد: علم نوین، ۱۳۸۴، صص ۴۷-۴۹.

با توجه به جایگاه فرهنگ عامیانه و مردمی در ادبیات داستانی بوشهر و تأثیرپذیری داستان-نویسان این اقلیم خصوصاً صادق چوبک، منیرو روانی‌پور و رسول پرویزی از فرهنگ عامیانه بوشهر، هدف نخست این پژوهش بررسی فرهنگ عامیانه اقلیم بوشهر و تفاوت‌های آن با سایر خرده-فرهنگ‌های ایرانی است. آشنایی با زندگی فردی و ادبی داستان‌نویسان مشهور بوشهر (صادق چوبک، منیرو روانی‌پور و رسول پرویزی) هدف دیگر این تحقیق است. همچنین بیان علل رویکرد داستان‌نویسان بوشهر به استفاده از عناصر فرهنگ عامیانه و بررسی بسامد عناصر فرهنگ عامیانه در آثارشان اهداف پایانی این رساله را تشکیل می‌دهند.

یافته‌های این پژوهش می‌تواند مورد استفاده پژوهشگران و دانشجویانی قرار گیرد که در زمینه فرهنگ عامه، ادبیات داستانی و داستان‌نویسان بوشهر تحقیق می‌کنند.

۱-۲ سابقه تحقیق

فرهنگ عامه در ایران، از انقلاب مشروطه به بعد به دلیل احساسات وطن‌پرستانه و رواج داستان‌نویسی معاصر، نیز ورود درون‌مایه‌های مردمی به عرصه ادبیات، خصوصاً ادبیات داستانی به طور جدی مورد توجه روشنفکران، محققان و نویسندگان قرار گرفت و در این راستا عده‌ای از محققان و نویسندگان ایرانی به گردآوری و بررسی موضوعات فرهنگ عامه پرداختند و به کارهای فلکلوریک روی آوردند که در این عرصه می‌توان از محمدعلی جمال‌زاده، صادق هدایت، انجوی شیرازی، امیرقلی امینی و محمدجعفر محبوب نام برد.

صادق هدایت با نگارش دو کتاب «اوسانه» (۱۳۰۰) که حاوی اشعار، ترانه‌ها، چیستان و بازی‌های محلی است و «نیرنگستان» (۱۳۱۲) که شامل آداب و رسوم و تشریفات است، مجموعه‌ای ارزشمند از عناصر فرهنگ بومی و مردمی جمع‌آوری کرده است. همچنین سید محمدعلی جمال‌زاده در کتاب «فرهنگ لغات عامیانه» (۱۳۱۴) مجموعه‌ای گرانقدر از واژه‌هایی که در نواحی مختلف ایران استعمال می‌شود از خود به یادگار گذاشته است. محمود کتیرایی نیز در این راستا کتابی با عنوان «از خشت تا خشت» (۱۳۴۸) در آداب و رسوم مردم مسلمان شیعه تهران نگاشته است. جلال ستاری، دو کتاب، با عناوین «فرهنگ و مردم» (۱۳۵۷) و «زمینه فرهنگ

مردم» (۱۳۷۰) تالیف کرده است که در آنها از فرهنگ عوام و آداب و رسوم مردمی سخن گفته است و امیرقلی امینی کتابی با عنوان «فرهنگ عوام» (۱۳۷۱) در زمینه ادبیات عامیانه دارد که حاوی امثال و اصطلاحات گفتاری زبان فارسی، بویژه اصفهان است. سید ابوالقاسم انجوی شیرازی در کتاب «گذری و نظری در فرهنگ مردم» (۱۳۷۶) به بررسی آداب و رسوم و عقایدی که مربوط به زندگی مادی و معنوی انسان است پرداخته و محمد جعفر محبوب نیز کتابی دارد تحت عنوان «ادبیات عامیانه ایران» (۱۳۸۳) که شامل ۵۷ مقاله در حوزه ادبیات عامیانه مشتمل بر افسانه‌ها و داستان‌های عامیانه است. تحقیق و پژوهش در زمینه فرهنگ عامه و آداب و رسوم اقلیم بوشهر نیز همواره مورد توجه نویسندگان این اقلیم بوده است. در این زمینه می‌توان از صادق چوبک، منیرو روانی‌پور، رسول پرویزی، ایرج صغیری، عبدالحسین احمدی ریشه‌ری، سیدجعفر حمیدی، سیما شبانکاره و اشرف سلطانی‌نیا یاد کرد؛ منیرو روانی‌پور کتابی با عنوان «افسانه‌ها و باورهای جنوب» (۱۳۶۹) نگاشته است که در آن به جمع‌آوری و نگارش متل‌ها و افسانه‌ها پرداخته است. سیدجعفر حمیدی در کتاب «فرهنگ‌نامه بوشهر» (۱۳۸۰) مجموعه‌ای از اصطلاحات، تعبیرها و واژه‌های محلی استان بوشهر را جمع‌آوری کرده، و عبدالحسین احمدی ریشه‌ری کتاب «سنگستان» (۱۳۸۰) را در دو جلد شامل فرهنگ، آداب و سنن مردم بوشهر نگاشته است. اشرف سلطانی‌نیا نیز کتاب «فرهنگ و آیین‌های بوشهر در آثار ایرج صغیری» (۱۳۸۹) را با موضوع بررسی آداب و رسوم و سنت‌های بوشهری در آثار صغیری تحریر کرده است.

آثاری که برشمرده شد، فعالیت‌های گرانقدری است که در عرصه حفظ و شناخت فرهنگ عامه و جمع‌آوری عناصر آن انجام شده است. این در حالی است که با توجه به جایگاه فرهنگ عامه در ادبیات داستانی و همچنین رویکرد جدی نویسندگان به فرهنگ عامه و ادبیات مردمی بررسی فرهنگ عامه در ادبیات داستانی ضروری به نظر می‌رسد. همچنین با توجه به تأثیرپذیری داستان‌نویسان بوشهر بویژه صادق چوبک، منیرو روانی‌پور و رسول پرویزی از فرهنگ بومی اقلیم بوشهر این رساله با رویکرد تحلیلی و نه صرفاً گردآوری به بررسی جلوه‌های فرهنگ عامه در آثار داستان‌نویسان بوشهر (صادق چوبک، منیرو روانی‌پور و رسول پرویزی) می‌پردازد.

۳-۱ سؤالات پژوهشی

۱. فرهنگ عامیانه بوشهر دارای چه ویژگی‌ها و مؤلفه‌هایی است و چه تفاوت‌هایی با سایر فرهنگ‌های ایرانی دارد؟
۲. زندگی فردی و ادبی داستان‌نویسان معاصر و مشهور بوشهر (صادق چوبک، منیرو روانی‌پور و رسول پرویزی) چگونه است؟
۳. علت رویکرد داستان‌نویسان بوشهر (چوبک، روانی‌پور و پرویزی) به استفاده از عناصر فرهنگ عامیانه چیست؟
۴. از میان عناصر فرهنگ عامیانه بوشهر، چه عناصری بیشتر مورد توجه داستان‌نویسان بوشهر قرار گرفته است؟

۴-۱ روش تحقیق

این پایان‌نامه از نوع بنیادی است که بررسی آن به شیوه تحلیلی-توصیفی و به روش کتابخانه‌ای انجام می‌شود. برای این منظور، ابتدا آثار مربوط به فرهنگ عامه، خصوصاً فرهنگ عامیانه بوشهر و شاخصه‌های آن مطالعه و یادداشت‌برداری خواهد شد. پس از آن، منابع مربوط به ادبیات داستانی و نویسندگان بوشهر مورد بررسی قرار می‌گیرد و نشانه‌های فرهنگ عامه در آثار صادق چوبک، منیرو روانی‌پور و رسول پرویزی جمع‌آوری می‌شود. سپس، بر اساس طرح پایان‌نامه، طبقه‌بندی یادداشت‌ها، شواهد و یافته‌ها صورت می‌گیرد و نهایتاً نگارش فصل‌ها انجام می‌شود.

فصل دوم

فرهنگ عامیانه و مؤلفه‌های آن